

॥ तस्य वाचकः पणवः ॥

रुतभर

आत्मनो हिताय जगतः सुखाय

'योग'मिक्षा लावीओ, 'मिक्षु'जनी गुरुधोर;
मुमुक्षु जइर पामशे, सौनो मुजमां लाग.

दीपावली कैसे मनायेंगे ?

हर साल दीपावली आती है और जाती है। दीपावली में हम लोग बहुत दीप जलाते हैं और पटाखे फोड़ते हैं। पर—

जब तक सभी समझ का दीप प्रकाशित नहीं करेंगे और भ्रम का पटाखा नहीं फोड़ेंगे तब तक हमारा दारिद्र्य जायेगा नहीं और परम सुख की प्राप्ति होगी नहीं।

बाहर के दीये बाहर की दुनिया को प्रकाशित करेंगे पर अंदरके—अंतर की दुनिया को प्रकाशित करने के लिए तो हृदय के सकोरे में ज्ञान का दीया अर्थात् सभी समझ का दीया प्रकट करना होगा।

गुरुसंतों के चरणों में बैठकर, हृदय के अंधकार को दूर कर के फिर सभी जीवों की सुख-शांति के लिए प्रयत्न करना यही दीपावली मनाने की सच्ची रीति है। अस्तु।

नूतन वर्ष के वंदन, अभिनंदन, आशिष।

—योगबिभू

* दिवाणीनी साथी उजवाणी *

हर वर्ष दिवाणी आवे छे अने गय छे. दिवाणीमां आपखे भूष दीवडा प्रगटावीछे छीछे अने इटाकडा झेडीछे छीछे. पछु—

ज्यां सुधी साथी समजखुनो दीवो प्रगटावीछे नहि, भ्रमखुनो इटाकडा झेडीछे नहि त्यां सुधी आपखुं दारिद्र्य झीटे नहि अने परम सुखनी प्राप्ति थाय नहि.

केडियामां प्रगटावेला दीवा, गडारनी दुनियाने प्रकाशित करथे, पछु अंदरनी—अंतरनी दुनियाने प्रकाशित करवा भाटे तो हृदयना केडियामां ज्ञाननो दीवो—यथार्थ समजखुनो दीवडा प्रगटावयो जेछथे.

गुरुसंतोना चरणोमां जेसीने, हृदयना अंधकारने दूर करीने पछी सर्व लुवोनी सुख-शांति भाटे प्रयत्न करीछे. आ रीते न दिवाणीनी साथी उजवाणी करी कहेवाय. अस्तु.

नवा वर्षना वंदन, अभिनंदन, आशिष—

—योगबिभू

ऋतम्भरा

(ऋतम्भरा એટલે અનુભવયુક્ત સત્યો ભરેલું)

(બહુજન હિતાય-બહુજન સુખાય)

અંક : ૨

વર્ષ : ૬

માનદ તંત્રી : નૈપથ વ્યાસ

સૌ વાચકમિત્રોને દીપાવલીના - નૂતન વર્ષના

વંદન - અભિનંદન

- તંત્રી

મુક્તા

(પાતંજલ યોગદર્શન-સમાધિપાઠ)

- યોગભિક્ષુ

(૫ પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુ દ્વારા આલેખાયેલ મુક્તા' પુસ્તકમાંથી સાબાર)

પાતંજલ યોગદર્શનનાં સમાધિપાઠના ત્રીસ અને એકત્રીસ સૂત્રો આપણે આગલા અંકમાં સમજ્યા. આ સૂત્રો જીવનસાધના અને યોગસાધનામાં આવતા અંતરાયો વિષેનાં હતાં.

વ્યાધિ, સ્વાન, સંઘર્ષ, પ્રમાદ, આલસ્ય, અવિરતિ, ભ્રાંતિદર્શન, અલબ્ધભૂમિક્તવ, અનવસ્થિતત્વ; દુઃખ, દોર્મનસ્ય, અંગનું અજ્યપાણું, શ્વાસ અને પ્રશ્વાસ - આ બધા, સાધનામાં આવતા અંતરાયો છે. વિશેષો છે. તે બધા જ અંતરાયો અને વિશેષોને દૂર કરવા માટે શું કવું જોઈએ? તેનો ઉપાય શો? ક્યા સાધનથી તેનાથી મુક્ત રહી શકીએ? તેનો ઉપાય હવે પછીના સૂત્રમાં બતાવ્યો છે.

તત્પ્રતિષેધાર્થે એકતરવાભ્યાસઃ ॥૩૨॥

ભાવાર્થ : તે (વિદ્યો)ને અટકાવવા માટે એક-તરવનો અભ્યાસ કરવો.

વિસ્તાર : તે સર્વ વિશેષોના પ્રતિરોધ માટે, નિષેધ માટે, તેમાંથી મુક્ત રહેવા માટે એકતરવનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ; તે વિદ્યો અને ઉપવિદ્યોને દૂર કરવા માટે એક તરવનો અભ્યાસ કરવો જોઈએ. એકતરવ એટલે શું? તેનો મુખ્ય અર્થ બઈએ તો એકતરવ એટલે પરમતરવ. સમસ્ત વિશ્વમાં તે તરવ એક જ છે, એ જ છે. તેના સિવાય બીજું કંઈ પણ નથી. તેના મુખ્ય અર્થમાં એકતરવ એટલે પરમતરવ જે "જુજવા રૂપે અનંત ભાસે" છે. પ્રથમ દ્વારા તે અનંતાભાસને અંતવાજો કરી નાખવો. અનેક રૂપે વિશ્વતા તરવને એકરૂપમાં અનુભવી લેવું. જ્યારે આવી અનુભૂતિની દૃઢતા થઈ જાય છે ત્યારે વિદ્યો અને ઉપવિદ્યો અને સર્વ કંઈ તે એક તરવથી જુકું નથી લાગતું. અને ગોણ અર્થમાં એક-તરવ ક્ષેત્રમાં કોઈ એક વસ્તુને, એક પદાર્થને વૃત્તિમાં સ્થિર કરીને, ધ્યાનમાં સુસ્થિર કરીને, કોઈ એક પદાર્થને વસ્તુ બનાવીને તેમાં એકાગ્રતા મેળવી શકાય છે અને

એકાગ્રતા મળવાથી આગળ રહ્યા તે વિશેષો અને અંતરંગીયો બની શકાય છે.

મૈત્રીકરુણામુદિતોપેક્ષાણાં
સુખદુઃખપુણ્યાપુણ્યવિષયાણાં
ભાવનાતશ્ચિત્તપ્રસાદનમ્ ॥૩૩॥

ભાવાર્થ : સુખીમાં મિત્રતાની, દુઃખીમાં શુભાની, પુણ્યશાળીમાં હર્ષની અને પાપીમાં ઉદાસીનતાની ભાવના રાખવાથી ચિત્ત પ્રસન્ન રહે છે.

વિસ્તાર : હવેનાં સૂત્રોમાં પતંગલિ મુનિ ચિત્તને એકાગ્ર કરવાના, ચિત્તને પ્રસન્ન રાખવાના ઉપાયો બતાવી રહ્યા છે. ચિત્તની પ્રસન્નતા કાયમ રાખવા માટે આપણે કઈ રીતે જીવવું જોઈએ ? કઈ રીતે વર્તવું જોઈએ ? આપણે સૌ ચિત્તપ્રસન્નતા તો ઈચ્છીએ જ છીએ. ચિત્તની પ્રસન્નતા માટે સર્વ કાંઈ પ્રયત્ન કરી રહ્યા છીએ. શાંતિ પ્રાપ્ત કરવા માટે ચિત્તની પ્રસન્નતા છે તે મુખ્ય છે. ચિત્તની પ્રસન્નતા શાનાથી બગડે છે ? કેવું વર્તન કરીએ તો ચિત્તની પ્રસન્નતા સદા બની રહે ?

મૈત્રી - વિશ્વશાંતિનું યોગરહસ્ય

વિશ્વમાં-સમાજમાં આટલા પ્રમાણના માણસો આપણા સંપર્કમાં આવે છે- સુખી, દુઃખી, પુણ્યશાળી અને પાપી. જ્યારે જેના સંપર્કમાં આવીએ ત્યારે તેની સાથે કઈ રીતે વર્તવું કે જેથી આપણા ચિત્તની પ્રસન્નતાને હરકત ન આવે ?

સુખી મનુષ્ય મળે, સુખી મનુષ્યના સંપર્કમાં આવીએ ત્યારે કેવી ભાવના રાખીએ ? કોઈ અતિ સુખી, સમૃદ્ધ મનુષ્યના સંપર્કમાં આવીએ, તેમની જેડે આપણા ભેટો યાચ, તેના પરિવ્રમમાં રહેવાનું યાચ ત્યારે આપણે મિત્રતાની ભાવના રાખવી, કે જાણે તે આપણા મિત્ર જ છે. જે આવી ભાવના ન રાખીએ તો તેને જેઈને આપણામાં ઈર્ષ્યા પેદા થઈ જાય કે આ તો ભાઈ, અતિ સુખી છે; ખૂબ આનંદ

કરે છે, ખૂબ મજા કરે છે અને આપણને કાંઈ પ્રાપ્ત થતું નથી. આપણે દુઃખી છીએ. આવા વિચારો મનમાં આવે અને તેથી સુખીજનોને જેઈને ઈર્ષ્યા યાચ.

સુખના પણ અનેક પ્રકારો છે. જે સુખ આપણને પ્રાપ્ત ન હોય તે સુખ બીજા કોઈને ભોગવતા જેઈએ ત્યારે ઈર્ષ્યાગિન જાણી ઊઠે અને જ્યાં ઈર્ષ્યાનો અગ્નિ પ્રજ્વલિત યાચ ત્યાં શાંતિ રહે જ ક્યાંથી ? તેથી ઈર્ષ્યા ન રાખવી. સુખી મનુષ્ય કાંઈ આપણામાં અગ્નિ પ્રજ્વલિત કરતો નથી. પરંતુ આપણી ખોટી ભાવના, આપણી જે ઈર્ષ્યા, તેના દ્વારા આપણે પોતે જ શાંતિને નષ્ટ કરી નાખીએ છીએ. તેથી, તે અજ્ઞાનને દૂર કરવા માટે સુખીને જેઈને તેની સાથે મિત્રતાની ભાવના રાખવી જોઈએ; કે તે આપણો મિત્ર છે. આપણો મિત્ર સુખી હોય તો તેને જેઈને આપણને ઈર્ષ્યા યાચ છે ? ના, કારણકે તે તો આપણો મિત્ર છે. આપણો ભાઈ, આપણી ભણેન, માતા-પિતા, આપણા મિત્રો કે જેનામાં આપણો આત્મીયતાનો ભાવ છે તેવાઓને તો આપણે સુખી કરવા ઈચ્છીએ છીએ. તેમને સુખી જેઈને તો આપણને ઈર્ષ્યા નથી થતી. તેથી આ સૂત્રમાં કહ્યું કે "મૈત્રી"ની - મિત્રતાની ભાવના રાખવી. જગતનો કોઈ પણ મનુષ્ય જે સુખી છે તેને આપણે આપણો મિત્ર સમજીએ તો ? મિત્રોને સુખી જેઈને ઈર્ષ્યા યાચ છે ? તેને જેઈને તો સુખ જ યાચ.

આ રીતે ઈર્ષ્યાને દૂર રાખવા માટે આ એક સાધન બતાવ્યું. આ રીતે રહીશું તો સુખી થઈશું. સુખી માણસની ઈર્ષ્યા કરીશું કે મિત્રતાની ભાવના રાખીશું તો તેમાં તેનું કાંઈ બગડવાનું નથી કે સુધરવાનું નથી. પરંતુ આપણું જરૂર બગડી જશે. જે સુખી મનુષ્યને જેઈ ઈર્ષ્યા જ ઉત્પન્ન થશે તો શાંતિ યાચી જશે અને શાંતિ યાચી ગયા પછી જીવનમાં શું બાકી રહે છે ? તો આમ, સુખી મનુષ્યને જેઈ ઈર્ષ્યા ઉત્પન્ન ન કરવી. ઈર્ષ્યાનો સ્વભાવ એવો છે કે જેનામાં તે ઉત્પન્ન યાચ તેને બાળી નાખે. તેને માટે અગ્નિ અને કાષ્ઠનું ઘટાંત સમજીએ. કાષ્ઠના આધારે, લાકડાના આશ્રયે અગ્નિ રહેલો છે. લાકડામાં અગ્નિ

પ્રગટ થાય છે ત્યારે તે વાક્યાને તે પ્રથમ બાજે છે કે જેના આકારે તે રહેલો હતો. અન્ને બાજવાની વાત તે બાજુએ રહી પરંતુ અગ્નિ પ્રગટ થાય ત્યારે, પ્રગટ થતાંની સાથે જ, જેના આકારે તે રહેલો હતો તેને પ્રથમ ભસ્મ કરી નાખે છે. પછી બીજે ક્યાંક તેનો સ્પર્શ થાય તે બીજાને પણ બાજે. અને એમ પણ બને કે તે આખું વાક્યું બધી જગ્યા પછી તે અગ્નિ શાંત થઈ જાય, બીજા કોઈને ન પણ બાજે ઈર્ષા માટે પણ અગ્નિ શબ્દ કેમ વાપરેલો છે? જેના આકારે તે ઈર્ષા-અસૂયા રહેલી છે; જે દુઃખમાં, જે ચિત્તમાં તે પ્રગટ થાય છે તેને પ્રથમ બાજે છે. જેને બાજવા માટે ઈર્ષા ઉત્પન્ન થયેલી હોય તેને બાજે કે ન પણ બાજે પરંતુ એ પ્રગટ થતાંની સાથે જ જેમાંથી પ્રગટ થાય છે તેને પ્રથમ બાજી નાખે છે. જેમાં ઉત્પન્ન થાય છે તેને પ્રથમ તાપ-પરિતાપ આપે છે.

તો આમ, ઈર્ષાગ્નિ મહા ભયંકર છે. તેનાથી જો મનુષ્ય મુક્ત રહી શકે તો તે ઘણું બધું પ્રાપ્ત કરી શકે છે. ઈર્ષાગ્નિને શાંત કરવા માટે યોગશાસ્ત્રમાં મિત્રતાની ભાવના બતાવવામાં આવી છે. પતંજલિ મુનિ કહે છે કે ક્યાંય પણ સુખી મનુષ્યને જુઓ, ક્યાંય પણ સુખી જગતને જુઓ ત્યારે તેની તરફ મિત્રતાની ભાવના રાખવી. તેથી પ્રસન્નતા બની રહેશે. સુખી મનુષ્યો સાથે આપણે મિત્રતાની ભાવના રાખીએ છીએ તેથી તેઓ પણ આપણા તરફ મિત્રતાની ભાવના રાખે છે તેમ સમજી શકાવું નથી. નહીં તો આમાંથી પાછો બીજો પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થાય અને તેથી ચિત્તમાં અશાંતિ આવે. સુખીજનો તરફ મિત્રતાની ભાવના રાખીએ - એમને મિત્ર સમજીએ તો મનમાં બીજા ઈચ્છા ઉત્પન્ન થાય કે તે સુખી છે તો તેમના સુખમાંથી થોડું સુખ આપણને પણ આપે. તે આપણા મિત્ર છે તો તેમના સુખમાં આપણે પણ ભાગ્ય છે. પરંતુ તે મિત્ર છે તેવી ભાવના તો આપણે રાખી હતી. એમને તો ખબરેય નથી કે આપણે તેમના શું છીએ? તેની સાથે તેમને કંઈ નિસ્થત નથી. આ તો આપણામાં ઈર્ષા ઉત્પન્ન ન થાય તેટલા માટે સુખી-

જનોને જોઈને તેમને આપણે મિત્રો સમજતા હતા. પછી મનમાં આપણે એવી ખોટી ઈચ્છાને ઉત્પન્ન કરી લઈએ કે મિત્ર છે તો આપણને મદદ પણ કેમ ન કરે? તો, જ્યારે તે ઈચ્છાની પૂર્તિ ન થાય ત્યારે જોભ થાય. આમ, સંભાળવું પડે કે આ દષ્ટિએ મિત્રતાની ભાવના રાખવાની છે, સામાને તેની સાથે કંઈ નિસ્થત નથી. આ થઈ "મૈત્રી"ની વાત. પછી "કરુણા" આવે છે.

એક તો સુખી જનોના સંપર્કમાં આવીએ છીએ, બીજા દુઃખી જનોના દુઃખી જનોના સંપર્કમાં આવવાનું થાય ત્યારે કરુણા રાખવી. દુઃખી જનોને જોઈને તેમના તરફ ખોટા વિચારો ન આવવા દેવા, તિરસ્કારની ભાવના ન લાવવી. દુઃખી જનોને જોઈ આપણા મનમાં તિરસ્કાર ન થવો જોઈએ. જે તિરસ્કાર ઉત્પન્ન થાય તો પણ આપણે અશાંત થઈ જઈએ. આપણી શાંતિ ચાલી જાય. પછી ચિત્ત પ્રસાદયુક્ત ન રહી શકે; તેથી દુઃખીજનોને જોઈ તેમના તરફ કરુણા-દયાની ભાવના રાખવી. આપણામાં કહ્યું છે ને કે 'દેવા ન ધજે પણ દાઝવા (કરુણા) ધજે.'

એટલે કે આપણે ભલે દઈ ન શકીએ પણ મનમાં તો એમ થાય કે બિચારો દુઃખી છે, આમ કરુણાની ભાવના રાખવી. દુઃખી માણસનું દુઃખ આપણે ટાળી ન શકીએ, તે દુઃખને ટાળવા માટે જે કંઈ આપવાની જરૂર હોય તે આપી ન શકીએ તો પણ તેને જોઈને દાઝવું. દાઝવું એટલે તેમના પ્રત્યે દયા ઉત્પન્ન થાય કે બિચારો કેટલો દુઃખી છે! જલદી સુખી થાય તો સારું. આવી ભાવના હોવી જોઈએ. તો તેથી પણ ચિત્ત પ્રસાદયુક્ત (પ્રસન્ન) રહે છે.

સુખી જનોને જોઈ મિત્રતા, દુઃખી જનોને જોઈ કરુણા અને પાપી જનોને જોઈ ઉપેક્ષા. પાપી જનોના સંપર્કમાં પણ આવવાનું યથે. તેમને જોઈને તેમના તરફ ઉદાસીનતાની ભાવના રાખવાની છે. ઉદાસીન થઈ જવું એટલે કોઈ પણ પ્રકારની અસર આપણને ન થાય. અહીં "ઉપેક્ષા" શબ્દ વાપર્યો છે. એટલે કે

તેમનો તિરસ્કાર ન કરવો પરંતુ ઉપેક્ષા - તેમના તરફ ઉદાસીનતા રાખવી. પાપ તરફ તિરસ્કાર-ઘૃણા રાખવાની છે, પાપી તરફ નહીં. પાપી ગમે ત્યાં પુણ્યશાળી બની શકે છે.

પુણ્યશાળી જીવોના - પુણ્યાત્માઓના સંપર્કમાં પણ આવવાનું થયે તેમને જોઈને મનમાં મુદિતા (હર્ષ)ની ભાવના રાખવી. આપણે જે ઊંચા પ્રકારનું જીવન ન જીવી શકતા હોઈએ પણ જે પુણ્યશાળી સજ્જનો, સતો, યોગીઓ, સાધુચરિતો તપ-ત્યાગ-સંયમવાળું પવિત્ર-શારિરિક જીવન જીવતા હોય તે તેમને જોઈને એમ થાય કે વાહ ! રંજ છે તમને, ધન્ય છે તમારાં માતા-પિતા; તમે મનુષ્યજન્મ સાર્થક કર્યો, રાષ્ટ્રનું નામ ઉજવવળ કર્યું, જનનીએ નવ મસ સુખી તમારો ભાર વેંટાયો તે પણ બેખે છે. આપણા મનમાં આવી ભાવના થાય તેનું નામ "મુદિતા" છે.

આમ આ ચાર પ્રકારની ભાવના રાખવાથી આપણે આપણી ચાંતિને કાયમ રાખી શકીએ છીએ, ચિત્તને પ્રસાદયુક્ત (શાંતિવાળું) રાખી શકીએ છીએ. કહીએ છીએ ને કે "પ્રસાદ બઈ પાવન થયાં." પ્રસાદ બઈ પ્રસન્ન થયાંમાં પ્રસાદનો અર્થ શું છે? પ્રસાદ શા માટે બેરનો છે? પ્રસન્નતા માટે પ્રસાદ બેવાથી પ્રસન્નતાની પ્રાપ્તિ થાય છે. પ્રસાદનો અર્થ જ છે - પ્રસન્ન થવું. ચિત્તને પ્રસન્ન રાખવા માટે ઉપરીક્ત ચાર રીતે રહેવું.

જગતમાં સુખી, દુઃખી, પાપી અને પુણ્યશાળી એમ ચાર પ્રકારના મનુષ્યો જ છે. અને તેથી આપણે કોઈના પણ સંપર્કમાં બાવીયું તે તે આ ચારમાંથી ગમે તે એક પ્રકાર હશે. આ ચારથી કોઈ જુદો પ્રકાર નહીં હોય. ચાહે તે સુખી હશે અથવા તે દુઃખી હશે, ચાહે તે પુણ્યશાળી હશે અથવા તે પાપી હશે તે બધાના સંપર્કમાં આવતી વખતે ઉપર કહી તે મુજબની ભાવના રાખવી જોઈએ. તે આપણી ચાંતિ કાયમ બની રહે.

ઉપરીક્ત બધા જ ઉપાયો અને હવે પછીનાં સૂત્રોમાં જે કહેવામાં આવશે તે, ચિત્તને પ્રસાદયુક્ત રાખવા માટેના ઉપાયો છે. ચિત્તને પ્રસન્ન કરી રીતે રાખવું તેના માટે આટલા તો ઉપાયો બતાવ્યા. જે ચિત્ત પ્રસન્ન હોય તે જ ચિત્તમાં એકાગ્રતા આવી શકે છે. એકાગ્રતા લાવવા માટે ચિત્તને પ્રસન્ન રાખવું પડે. જે તે ચિત્ત પ્રસન્ન ન હોય અને અશાંત હોય તે એકાગ્ર ન થઈ શકે. એકાગ્રતા અને પ્રસન્નતા પરસ્પર પુષ્ટિતાર્થી છે. એકાગ્રતા થોડી વધુ ધનીભૂત થાય ત્યારે સંપૂર્ણ પ્રસન્નતા અનુભવાય છે. અને પ્રસન્નતા થોડી વધુ ધનીભૂત થાય ત્યારે પરિપૂર્ણ એકાગ્ર થઈ જવાય છે. તે, એકાગ્રતા લાવવા માટે પ્રસન્નતાની જરૂર છે. અને પ્રસન્નતા લાવવા માટે ઉપર જે સાધનો બતાવ્યાં તેથી, કે -

સુખી જનોને જોઈને મિત્રતાની ભાવના, દુઃખી જનોને જોઈને કરુણાની ભાવના, પુણ્યશાળીને જોઈને હર્ષની ભાવના અને પાપી જનોને જોઈને તેમની તરફ ઉદાસીનતાની ભાવનાથી વર્તવું.

આ સૂત્ર ચાંતિ માટેનું અમેાષ (નિષ્ફળ ન જનાડું) સાધન છે. આ તો એક વ્યક્તિની વાત આવી પણ આખો સમાજ-વિશ્વ શાનાથી બનેલું છે? વ્યક્તિઓનું જ બનેલું છે. તે, જે ઉપાય દ્વારા વ્યક્તિને ચાંતિ પ્રાપ્ત થાય તે જ ઉપાય દ્વારા આખા વિશ્વને ચાંતિયુક્ત બનાવી શકાય. વ્યક્તિ માટે આ સાધનો બતાવ્યાં કે વ્યક્તિએ-મનુષ્યે ચિત્તને પ્રસાદયુક્ત રાખવું હોય તે જગતમાં કઈ રીતે વર્તવું. તેથી, જે સાધન વ્યક્તિ માટે આપ્યું તે જ સાધન આખા વિશ્વને લાગુ પડી શકે કેમ? કારણકે આખું વિશ્વ વ્યક્તિઓથી બનેલું છે. તેથી વિશ્વચાંતિનું રહસ્ય - વિશ્વચાંતિનો ઉપાય આ સૂત્રમાં છે.

જ્યારે પણ વિશ્વને ચાંતિની ઈચ્છા થાય ત્યારે તેણે આ સૂત્રને અપનાવવું પડશે. આ સૂત્રનો પ્રચાર અને પ્રસાર જેટલી ઝડપથી વધે તેટલી ઝડપથી વિશ્વ, ચાંતિને પ્રાપ્ત કરી શકે. કદાચ આ સિવાય ચાંતિ

પ્રાપ્ત કરવાના બીજા ઘણા બધા ઉપાયો હશે પણ આ ઉપાય તો આપણને યોગ્ય રીતે તરફથી મળેલી ભેટ છે અને તે અમોઘ છે. તેથી વિશ્વપ્રતિનિધિઓએ આ સૂત્રનો પ્રચાર અને પ્રસાર વધે તેનો ભરપૂર પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. કોઈપણ મહાપુરુષ કે જે જગતને સુખી કરવા - જગતને શાંતિ આપવા ઈચ્છી રહ્યા છે તે સર્વે મનીષીઓએ આ સૂત્રને અપનાવી લેવું જોઈએ. તેનો, સમાજના દરેક સ્થળે પ્રસાર થવો જોઈએ. નિશાળમાં પણ આ સૂત્રને પાઠ્યક્રમમાં ગોઠવી દેવું જોઈએ, જેથી બંધપણથી જ વિદ્યાર્થી આ સૂત્રને સમજવો શકે જાય. બંધપણમાં જે સંસ્કાર પડે છે તે સંસ્કાર જ મુખ્ય કામ આપે છે. સ્કૂલોમાં અને કોલેજોમાં આ સૂત્ર ભણાવવાનું-શીખવવાનું ફરજિયાત કરી દેવામાં આવે તો આખી નવી પેઢી દિવ્ય તૈયાર થાય. જે નવી પેઢી તૈયાર થશે તે આ જાતની ભાવનાવાળી હશે અને જેમ જેમ તે પેઢીઓ તૈયાર થતી જશે તેવું જ નવું વિશ્વ તૈયાર થશે. હવે પછીની નવી પેઢીઓ જેવી ભાવનાવાળી હશે, વિશ્વ તેવું હશે. જે આ સૂત્ર અપનાવેલું હશે તો તેમના ચિત્તમાં પ્રસન્નતા હશે અને તેથી સર્વજગત ચિત્તપ્રસન્નતાવાળું જેવા મગધે જગતને શાંતિ આપવી હશે તો આ સૂત્રને સારી રીતે સમજવું અને શીખવવું પડશે. તેના પ્રચાર અને પ્રસારમાં તન, મન અને ધનથી જગતના આગેવાનોએ, જગતના આગળ પડતા માણસોએ પરિકામ અને પ્રયત્ન કરવો પડશે. આ સૂત્ર શાંતિ માટેનું અમોઘ યજ્ઞ - મહામંત્ર છે. શ્રી

અરવિંદના અશોકિક-દિવ્ય “અવતરણ”નું રહસ્ય પણ આ સૂત્રમાં ગ્રમાયેલું છે તે અવતરણને આ સૂત્ર દ્વારા વ્યવહારમાં મૂકી શકવાની પૂરી સંભાવના છે.

આ જગ્યાએ સુખી મનુષ્યોએ પણ એક વાત ખાસ ધ્યાનમાં રાખી લેવા જેવી છે. મોટા ભાગના જગતનો સ્વભાવ ઈર્ષાળુ છે. જે એમ ન હોત તો યોગશસ્ત્રમાં આ સૂત્ર જ જા માટે આપવું પરત કે સુખી સાથે મૈત્રી રાખવી. સુખી જનેને જોઈને, મૈત્રીની લાગણી - મિત્રતાની ભાવના નથી થતી તેથી તેો આવી શિખામણ આપવાની જરૂર પડી ને?

માટે, સુખી જનોએ પણ આ સૂત્રમાંથી એ શિખામણ લઈ લેવાની છે કે પોતાના સુખનું જ્યાં ના પ્રદર્શન ન કરે, સી કોઈને કહ્યા ન કરે; પણ પોતાના સુખ-શાંતિ-સંતોષને પગલી લે, જાણી જાણે. સુખના પ્રદર્શનથી એક તો તે છીનવાઈ જવાનો ભય છે અને બીજું તેનાથી આપણું છીછરાપણું દેખાઈ આવે છે. કહે છે ને કે ખાઈ ન શકે તો તેથી ઠોળી નાખ્યું. ઈર્ષાળુ બીજાના સુખ સહન નથી કરી શકતા, તેથી તેને નષ્ટ કરવાના પૂરા પ્રયત્નો કરે છે. જે બીજાને દુઃખી કરવાનો સતત પ્રયત્ન કરતો રહે તેના ભાગ્યમાં તો દુઃખો જ હોય ને? તે, દુઃખોના ચક્રાવામાંથી બહાર ક્યાંથી નીકળી શકે. ‘કરે તેવું’ પામે અને વાવે તેવું’ લણે.’

(ક્રમશઃ)

સામ, દામ, દંડ, ભેદ; યુક્તિ-પ્રયુક્તિ, છળકપટ વગેરેથી ખીજને છેતરીને બુદ્ધિ કુંલાય છે, પણ બુદ્ધિની કંગાલિયત તો જુઓ! તેને ખીજને છેતરવાની તો પૂરી ખખર પડે છે પણ ખીજને છેતરવાથી પોતે જ છેતરાય છે, ખીજને છેતરવું તે પોતાને જ છેતરવાનું છે તેની જ તેને ખખર નથી પડતી, તેની જ તેને સમજ નથી પડતી.

॥ ૬૧ ॥

સમસ્ત ભૌતિકતામાંથી બહાર નીકળવાનો સ્વાનુભવ કરવા માટે તો સમાધિમાં પ્રવેશ કરવાનો છે.

॥ ૬૪ ॥

...કયા પાયા કુછ સોચ-વિચાર

[મહાશિવરાત્રી-ગુરુપ્રેમભિક્ષુજી (અમેરિકા)ના આધ્યાત્મિક જન્મદિવસ નિમિત્તે મહુડી મુકામે યોગચોલ કાર્યક્રમનો પ્રેરણાદાયી અહેવાલ]

સંકલન - ભરત દેસાઈ

ઓમ્ તિવારના ઉપક્રમે મહાશિવરાત્રી નિમિત્તે તા. ૨૧-૨-૮૮ના રોજ સ્વાધ્યાય-સન્સંગ મિલનનો કાર્યક્રમ કોટવક મંદિર -- મહુડી મુકામે યોજાયો. આ પ્રસંગે એક કુદરતી યોગ થયો. મહાશિવરાત્રીના દિવસ એટલે પૂ શ્રી ગુરુપ્રેમભિક્ષુજીના આધ્યાત્મિક નામકરણ દિવસ. છેલ્લાં કેટલાંક વર્ષોથી તેઓ અમેરિકામાં સ્થાયી થયેલા છે તેથી અમેરિકા ખાતે જ તેમનો આધ્યાત્મિક નામકરણ દિવસ ઊજવાય છે. પરંતુ આજના આ પ્રસંગમાં તેઓ સહકુટુંબ ઉપસ્થિત હતા. ઘણાં વર્ષે અહીંના ઓમ્પરિવારના સભ્યો તેમને મળ્યા હતા અને તેમના આધ્યાત્મિક જન્મદિવસની ઉજવણી કરી રહ્યા હતા તેથી સોના આનંદની અવધિ ન રહી. પ. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજીનું સાનિધ્ય, કોટવક મંદિર જેવું શાંત, રમણીય અને વિશાળ ધાર્મિક સ્થાન, ગુરુપ્રેમભિક્ષુજીની ઉપસ્થિતિ અને તેમનો આધ્યાત્મિક નામકરણ દિવસ; તેથી સૌ આજની પ્રત્યેક શક્તિને માણી રહ્યા હતા.

આજના આ કાર્યક્રમની સતિરહિત વ્યવસ્થાનું શ્રેય શ્રી પંકજભાઈ શાહ અને શ્રી દેવચંદભાઈ પટેલ તથા તેમના કુટુંબીજનોને ફોળે જાય છે. અમદાવાદ ભદારના સ્થળે વિના વિદને કાર્યક્રમ સંપન્ન થાય તે અઘરું છે. પરંતુ આજની રાતથી કાર્યક્રમના સ્થળ ઉપર પહોંચી ગયેલા સ્વપ્નેવકોએ તમામ પ્રકારની વ્યવસ્થા કરવામાં કોઈ કસર રાખી ન હતી. તેથી આ કાર્યક્રમમાં જોડાયેલા આભાલવૃક્ષ સૌ કોઈને સહેજ પણ તકલીફ પડી ન હતી.

અમદાવાદથી સવારે સાત વાગે પૂ. શ્રીના નિવાસ-સ્થાન 'ધર્મમેઘ'થી નીકળી લકઝરી બસો અને મોટર-ગાડીઓ દ્વારા સૌ લગભગ સાડા ત્રણ વાગે કોટવક મંદિર પહોંચી ગયાં. પ્રસાદી થઈ સૌ પ્રાર્થના હોલમાં

ગોઠવાઈ ગયાં. કાર્યક્રમના સ્થળ વિષે જણાવતાં પૂજ્યશ્રીએ કહ્યું :

“કેવું સુંદર સ્થાન છે ! મહિના, બે મહિના, છ મહિના આવીને રહ્યા હોઈએ તો કેટલા આધ્યાત્મિક લાભ થાય ? ! કેટલું વિશાળ, કેટલું શાંત ! એકાંત, કોઈ પ્રકારનો સ્વ નહીં, કોઈ પ્રકારનો ગંદવાડ નહીં. તમિલત પણ ખૂબ સરસ થાય, આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ પણ ખૂબ થાય એવું સુંદર સ્થળ છે. અને એ સ્થળે આપણે શિવરાત્રી નિમિત્તે સ્વાધ્યાય-સન્સંગ કરી રહ્યાં છીએ.”

સૌ કોઈએ ભક્તિભાવપૂર્વક સ્વાધ્યાયજાનની ઘડ-આટ કરી. ઈશ્વરનામમહિમા અને ગુરુઅષ્ટક બોલ્યા એટલે પૂજ્યશ્રીએ સૌને લોભવાનો ઈશારો કર્યો અને ઈશ્વરનામમહિમા વિષેની સમજ આપી :

...કયા પાયા કુછ સોચ-વિચાર

“પ્રથમ તો આપણા કાર્યક્રમ પ્રમાણે ઈશ્વરનામ-મહિમા બોલ્યા. એ નવી જ સ્થના છે. જૂનાં ભાઈ-બહેનોને એનો ખ્યાલ ન હોય એમણે પણ એ વાદ કરી લેવાનું. પાતાંજલ યોગદર્શનના સમાધિપાદનાં પચીક સૂત્રો કે જમા ઈશ્વરનું નામ અને ઈશ્વરનાં લક્ષણો વિષે સમજ આપવામાં આવી છે તેનો સમા-વેશ ઈશ્વરનામમહિમામાં કરી લીધા છે. તેમાંની એક પંક્તિ છે -

પ્રભુવ છોડકે પકા ક, ખ, જ;

કયા પાયા કુછ સોચ-વિચાર.

ક, ખ, જ... એ, બી, સી... એટલે કે જગતનું ભણતર. અન્ધાર સુધી આપણે શું કર્યું ? આન્ધારનું ભણતર છોડીને, પ્રભુવનું ભણતર છોડીને, અધ્યાત્મ

ભણતર ઊંડીને કેવળ ભૌતિક ભણતર જ ભણતા રહ્યાં. ગમે એટલી મોટી ડિગ્રીઓ લીધી પણ જોતજોતામાં આખો ઘર, કાન ગવા, માથે સફેદ આવી ગયા, ઉભરા તેા ડુંગરા થઈ ગયા. પહેલાં આપણા પડયો ભાલ ઝિલાતો હતો પરંતુ હવે (?) ગમે એટલી મોટી ડિગ્રીઓ લીધી છે છતાં આપણું કોઈ માનનું નથી, ઘરમાં પણ આપણું કંઈ ચાલતું નથી ! ગમે તેટલી મોટરો ભેગી કરી, ડોલરો ભેગા કર્યા, સંપત્તિ ભેગી કરી, ગમે એટલી ભૌતિક મૂડી પ્રાપ્ત કરી પણ અંતે આપણી શું દયા? ક્યા પારા? કુછ સોચ-વિચાર...!

'બધી ભૌતિક સંપત્તિ મેળવીને હવે આપણે ઘડપણના ઉંબરે ઊભા છીએ ઘડપણના ઉંબરે કોણ નથી ઊભું રહેવાનું? અત્યારે ભલે ફાટ ફાટ જુવાની હોય, પણ કાળ કાળનું કામ કરી જ રહ્યો છે. સૂરજ ઊગીને અસ્ત થાય છે અને એક દિવસ કપાઈ જાય છે. આમ આપણે જુઠાપા તરફ આગળ વધી રહ્યા છીએ અને જુઠાપા મૃત્યુ તરફ આ મેળવવું છે, પેલું મેળવવું છે, આટલું પ્રાપ્ત કરવું છે; ભણવું છે, લગ્ન કરવા છે, બાળકોને ભણાવવા છે, દુકાન કરવી છે, આ કરવું છે, તે કરવું છે; આમ માયાએ જોટલાં તેા ગૂંચવી નાખ્યાં કે ધાવણું ભાલક ક્યારે પૃથ્વા-વસ્ત્રાએ પહોંચી ગયું એના ખ્યાલ સુધાં ન રહ્યો. ભૌતિકતાએ એવાં ગૂંચવી નાખ્યાં કે તેનો અંત જ ન આવ્યો અને આપણો અંત આવવાની તૈયારી થઈ ગઈ. જ્યારે બધું જ આપણા હાથમાં હતું અને જે કાંઈ કરવું હોય તે કરી શકીએ એવી તાકાતવાળાં હતાં ત્યારે આત્માના ભણતર અને ગણતર અર્થે કાંઈ ન કર્યું. હવે એ બધું હાથમાંથી ચાલ્યું ગયું, હવે આપણું કોઈ માનનું નથી, આપણી પાસે દ્રવ્ય નથી, આપણી પાસે તાકાત નથી, આપણી પાસે ઈન્દ્રિયો નથી.

પ્રભુવ છોડકે પકા ક ખ ગ,
ક્યા પારા કુછ સોચ-વિચાર.
પ્રભુવ છોડકે રટા "મો-મેરા".

"હું અને માડું, હું અને માડું. 'હું અને માડું'

શું છે? તારું શરીર પણ તારું પોતાનું નથી, તારી આંખ પણ તારી નથી, તારો કાન પણ તારો નથી, આવતી તલ્લે શું થયે તેની તને ખબર નથી. અત્યારે તેા કોઈ વાતનું દુઃખ નથી. પાણી માગીએ ત્યાં દૂધ મળે છે પાંચ-દસ કોસ ચાલવું હોય તેા પગ મજબૂત છે, લોકો આપણા જીવનમાંથી પ્રેરણા લે છે પરંતુ આવતી તલ્લે કેવી જયે તેની આપણને ખબર નથી. પછી પાણી જોઈનું હયે તેા પાણી પિવડાવનાર પણ કોઈ નથી હોય. આવતી તલ્લે કેવી જયે? અત્યારે તેા મોજ છે, આનંદ છે, એ આનંદની જે તલ્લો છે એમાં કંઈ કરી લેવાનું હતું પણ એ તક ગુમાવી દીધી. કોણે ચુકાવી દીધી એ તક? ભૌતિકતાએ, અહંકારે, લોકપણાએ, જગતમાં રહેવા માટેના પ્રપંચે આપણો એ આખો કમ ગુમાવી દીધો. મોટા જબર-જસ્ત બુદ્ધિશાળી હતા, મોટા વકીલ હતા, મોટા ડોક્ટર હતા, મોટા પ્રોફેસર હતા પણ પેલી માયાએ એવા અટવાવી દીધા, બુદ્ધિને એવી ભ્રમિત કરી નાખી કે આ, કરી લઉં, પેલું કરી લઉં' એમાં સો-સો વર્ષ ચાલ્યાં ગયાં એની ખબર ન પડી અને જ્યારે કંઈ કરી શકીએ નહીં એવી સ્થિતિમાં આવ્યા ત્યારે ખબર પડી કે હવે તેા ઘણું મોડું થઈ ગયું. ચેતવાનું હતું ત્યારે ચેત્યાં નહીં. ચેતવાનું હતું ત્યારે જે ચેતાવતા હતાં તેમનું માન્યું નહીં; તે વખતે ધનમાં ભેસી ગયાં, શોવનમાં ભેસી ગયાં, ભૌતિકતામાં ભેસી ગયાં, વિવેક ચુકાઈ ગયો, વિવેકાધ થઈ ગયાં. અસ્તુ."

પ્રભુવ-જ્ઞાનનું દાન કરો
પ્રભુવ પ્રેમમેં હો મસ્તાના,
પ્રભુવ જ્ઞાનકા દે કુછ દાન.

"ઓમ્પરિવાર શેની માંગણી કરે છે? ડોલરની નહીં, પૈસાની નહીં, ભૌતિકતાની નહીં, ગાડીઓની નહીં, મોટરોની નહીં. ઓમ્પરિવાર શેનું દાન માગે છે? પ્રભુવજ્ઞાનકા દે કુછ દાન. દાન આપવું હોય તેા આ દાન આપો - સાચા જ્ઞાનનું, સાચી સમજણનું. જે ક્યારેય ના ખૂટે, જન્મોજન્મ સાથે રહે.

“અનનદાનને મોટું દાન કહ્યું છે. પરંતુ કોઈને એક વખત જમાડીએ એટલે આઠ કલાકમાં તે સમય થઈ જાય, પછી બુખ લાગી જાય. કોઈને વચ્ચેદાન કર્યું હોય તો તે માણસ છ-બાર માસ વચ્ચે પહેરે પછી તે વચ્ચે ફરી જાય. તો અનનદાન અને વચ્ચેદાન કરતાં મોટું જ્ઞાનદાન કહ્યું. તમે એક દીવાને પ્રગટાવો, એ દીવા બીજા અનંત દીવાને પ્રગટાવશે. કોઈને સવું જ્ઞાન આપીએ તો એ જ્ઞાન એની ગાંધે સતત રહેશે. એ જ્ઞાનને કોઈ લૂંટી નહીં શકે, એ જ્ઞાનમાં કોઈ ભાગ પડાવવા નહીં આવે. એ જ્ઞાનને જેમ આપશો, જેમ આપશો તેમ વધતું જ જશે. તમારી સમજણ, તમારી ઉદારતા, તમારી સહનયતિ વૃદ્ધિવત થતી જશે. ભૌતિક શીજે એવી છે કે એમાંથી કોઈને આપીને તો એ ઘટતી જાય ત્યારે આ જ્ઞાન - સાચી સમજણ એવી વસ્તુ છે કે તે જેમ આપીએ એમ થાય.”

પ્રજ્ઞાજ્ઞાનકા દે કુછ દાન
પ્રજ્ઞાજ્ઞાન કે દાતા કે બિન
હાં યોગલિયુ લિયુક સમાન

“એમુપરિવારને કેવા દાતા બોલોએ ? સાચી સમજણના દાતા બોલોએ. યોગલિયુ કહે છે કે સાચી સમજણના દાતા વિના યોગલિયુ, લિયુક સમાન જ છે, લિખારી સમાન જ છે. જગતમાં કેવા દાતા વધારવાની જરૂર છે ? જ્ઞાનદાતાઓને વધારવાની જરૂર છે. અનનદાતા અને વચ્ચેદાતા તો પુષ્કળ છે છતાંયે કંઈ ઉત્તર થયે નથી. અસ્તુ.”

પૂજ્યશ્રીના પ્રવચન આર. સ્વામ્યાય આજળ વધે છે. સૌ ગુરુમાર્ગ-મહેનો ગુરુમહિમા અને સદ્ગોરાની આરતીનું ગાન કરે છે. સ્વામ્યાય આજળ વધે તે પહેલાં પૂજ્યશ્રી ફરી એક વખત જ્ઞાનની લાલણી કરે છે :

“હમણાં જ આપણે ‘ગુરુમહિમા’ બોલ્યાં. તેમાં એક લીટી આવી - લાગ્યા સદ્ગોરાના પંજ, થયો પ્રકાશ અને ભગ અર્ચના. ‘સદ્ગુરુનો પંજે લાગ્યો’ એને મતલબ શું ? એનો અર્થ એ કે જોને સદ્ગુરુનો પંજે પીઠ ઉપર લાગ્યો તે સદ્ગુરુમય થઈ ગયો;

એટલે કે જો કોઈ ગુરુજ્ઞાન હતું, જો કોઈ અધ્યાત્મ-જ્ઞાન હતું એ એણે પ્રાપ્ત કરી લીધું. હવે એને ભૌતિક જ્ઞાનની કોઈ કિમત નથી, જ્યાં સુધી આપણ છે ત્યાં સુધી તે જીવે જાય છે. એ ગુરુજ્ઞાનમાં - સાચી સમજણમાં મસ્ત છે, લાગ્યા સદ્ગોરાના પંજ, થયો પ્રકાશ અને ભગ અર્ચના.

બ્રહ્મ સત્ય છે, જગત્ મિથ્યા છે

“સદ્ગોરાનો પંજે લાગ્યાથી શિખરને પ્રકાશ થયો. એ પ્રકાશ કયો ? જ્ઞાનનો પ્રકાશ; સાચી વસ્તુની સમજણ પડી ગઈ. હંકરાચાર્ય ગાલાગલે કહ્યું છે - બ્રહ્મ સત્યં જગન્મિથ્યા. બ્રહ્મ જ એક સત્ય છે, બાકી બધું મિથ્યા છે - જાટું છે. આપણને જગત જેવું દેખાય છે, ખરેખર જગત એવું નથી. કાળું દેખાય છે ત્યાં કાળું નથી, ધાગું દેખાય છે ત્યાં ધાગું નથી, બીંત દેખાય છે ત્યાં બીંત નથી, પુરુષ દેખાય છે ત્યાં પુરુષ નથી, સ્ત્રી દેખાય છે ત્યાં સ્ત્રી નથી, પાપ દેખાય છે ત્યાં પાપ નથી, પુણ્ય દેખાય છે ત્યાં પુણ્ય નથી; એ તો બધી ઈન્દ્રિયોની શાયાળજ છે.

“આપણને બધાને એક ચંદ્ર દેખાય છે પરંતુ એક આંખને કાષ્ઠથી દેખાવીએ તો બે ચંદ્ર દેખાય. પછી આપણે કાષ્ઠીએ કે ચંદ્ર તો બે છે; ત્યારબીજાં બધાં કહેશે કે બે ચંદ્ર ક્યાં બતા. ચંદ્ર તો એક છે. પરંતુ પછી એવી આંખવાળા બે થાય, એવી આંખવાળા ચાર થાય તો ? સમજે કે જગતમાં સૌ માણસોની વસ્તી હોય. એમાંથી એક માણસને આંખની વિકૃતિ તોય તેથી તેને બે ચંદ્ર દેખાતા હોય. પણ એ વિકૃતિ બે ને થાય, ચારને થાય, દસને થાય, પચાસને થાય. હવે પચાસ માણસો આંખની વિકૃતિવાળા છે જેમને બે ચંદ્ર દેખાય છે અને પચાસને એક ચંદ્ર દેખાય છે. પછી એ આંખની વિકૃતિવાળા સારીક થયા, સિનેર થયા, નેત્રુ થયા; અને જેમને એક ચંદ્ર દેખાય છે એવા દસ જ માણસો રહ્યા. એટલે એ ખોટા. હવે નેત્રુ માણસો કે જ્યો કહે છે કે ચંદ્ર બે દેખાય છે તે સાચા.

“આપણે શું સમજવવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છીએ? ઈન્દ્રિયોની માયાજળ સમજવવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છીએ. અત્યારે આપણી ઈન્દ્રિયોની રચના એવા પ્રકારની છે એટલે અત્યારે આપણને જગત અમુક પ્રકારનું લાગે છે. પછી ઈન્દ્રિયોની રચના બદલાય તો જગત જુદું લાગે. ઇકામતમાં જગત કેવું છે તે તો જગત જાણે અને જગતનિર્વૃત્તા જાણે. તો આમ, ખરેખર આપણને દેખાય છે તેવું જગત નથી.

“આપણે નરી આંખે આ જમીન ઉપર જોઈએ તો કાંઈ દેખાતું નથી પરંતુ માર્શકોસ્કોપ દ્વારા જોઈએ તો કેટલા બધા જંતુઓ દેખાય છે. તો આમ, આપણી દષ્ટિએ માર્શકોસ્કોપ ખોટું અને માર્શકોસ્કોપની દષ્ટિએ આપણે ખોટા. ખરેખર સાચું શું અને ખોટું શું? આ જ સાપેક્ષવાદ, સ્પાદવાદ, વિવેચી ઓફ રિલેટિવિટી. અરજુ.

“તો આવા પ્રકારનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય તેને ‘સદ્-ગુરુનો પંજે લીધા’ કહેવાય, ગુરુનય થઈ જઈએ, સંતમય થઈ જઈએ ત્યારે આવા પ્રકારનું જ્ઞાન મળે. પણ ગુરુમય-સંતમય કેવી રીતે થવાય ?

પડા રહે દરબારમે’, ધણીકા ધક્કા ખાય;
એક દિન ધણી નવાજીદે, જે દર છાડી ન જાય.

“અનુભવીની કેવી સુંદર વાણી છે! કાચમાં માટે ધણીના દરબારમાં પડ્યો રહે. ઘન્ટ કેવા છે! ‘પડા રહે’ એને માટે ખુશી અને ગાદી-તક્રિયા નાખ્યા હોય એમ નથી, ગમે ત્યાં ખૂણામાં પડ્યો રહે. ખાવાનું મળે તોય ભલે, ન મળે તોય ભલે; પહેરવાનું મળે તોય ભલે, ન મળે તોય ભલે; ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં એ ધણીના દરબારમાં પડ્યો રહે, ભગવાનના દરબારમાં પડ્યો રહે, ગુરુના સાંનિધ્યમાં પડ્યો રહે, સંતોના ચરણોમાં પડ્યો રહે; તો ક્યારેક સાચું મોતી હાથમાં આવી જાય.

“દરિયામાંથી સાચું મોતી કાઠનાર મરજીવાઓ અનેક ડૂબકીઓ મારે છે અને ખોખા ભરીભરીને

છીપલાં અને થંખ કાઢે છે. એકાદ ડૂબકીમાં એકાદ મોતી નીકળે છે, બધી વખતે મોતી નથી નીકળતું. મોતી હાથમાં આવી ગયું પછી પતી ગયું, એનું કાચ પૂરું થઈ ગયું.

“તો આમ, એક દિન ધણી નવાજી દે, જે દર છાડી ન જાય. જે એ દરબાર છોડીને ચાલ્યો ન ગયો હોય તે ક્યારેક એવો મોકો આવે કે ધણી એને નવાજી દે, ન્યાય કરી દે. પરંતુ ન્યાય કરવાના વખત આવે ત્યારે જ જે હાજર ન હોય તો??? આમ ગુરુમય-સંતમય થવા માટે તો તેમના ચરણોમાં પડ્યા રહેવું પડે. તો ક્યારેક અત્યારે ચાલી રહી છે તેવી વાતો સાંભળવા મળે અને તો, બેઠો પાર થઈ જાય.”

પૂજ્યશ્રીએ ધણી બધી તાત્ત્વિક વાતોની સમજણ આપી અને થોડો વિશ્રામ લેવાનું વિચારી માર્શક ગુરુપ્રેમભિજ્ઞને શોધ્યું. ગુરુપ્રેમભિજ્ઞને ભાવાવેશમાં આવીને બોલવાનું શરૂ કર્યું -

“પરમ પૂજ્ય, પ્રાતઃસ્મરણીય, ગુરુદેવ-માપુ, ઓમ્પરિવારનાં માનસ સભ્યો.

માપુની ઉપરોક્ત વાણી સાંભળ્યા પછી મારા માટે બોલવું અશક્ય છે પરંતુ તમે કોઈ પ્રથમ પૂછો તો એનો જવાબ આપું અને આ રીતે ધણી વારો શરૂ થઈ જશે.”

શ્રોતાજનોના મનમાં પૂજ્યશ્રી અમેરિકા પધાર્વા તે સમયની ધણી વાતો સાંભળવાની ઈચ્છા હતી. સૌની ઈચ્છાને ન્યાય આપતા હોય તેમ ગુરુપ્રેમભિજ્ઞને પોતાની લાક્ષણિક ઢબે બોલવાનું શરૂ કર્યું :

“ત્યાં (અમેરિકામાં) અમે સવારમાં વહેલાં ઊઠી જતાં કારણકે જોખ ઉપર જવાનું. માપુ (પોગભિજ્ઞ) ઊઠીને રૂમની બહાર આવે ત્યારે અમારો કાર્યક્રમ તેમને પણ લાગવાનો. રોજ સંજે અમે સાથે ફરવા જઈએ ત્યારે ખૂબ આનંદ આવે. ઠેર ઠેર જવાનું થાય, જાતજાતનાં માણસોને મળવાનું થાય. અમેરિકામાં

ભૌતિકવાદ ખૂબ પ્રસારી છે. દાંઈપણ વ્યક્તિ ગુરુજી (યોગલિમુજી) પાસે આવે તો એ આશાએ જ આવે કે ગુરુજીને યજ્ઞે લાગીએ એટલે લખપતિ થઈ જવાય. ઘડખાતમાં તે બધા મને પૂછે કે બાપુ સાથે હું રહું છું તેથી મને ફાવે છે શું થયો? પરંતુ જેમ જેમ સમય પસાર થતો ગયો, લોકો, બાપુના સંપર્કમાં આવતા ગયા, બાપુના પ્રવચનો દ્વારા બાપુના વિચારોને- સિદ્ધાંતોને સમજતા થયા તેમ તેમ સૌનો બાપુ ઉપરનો પ્રેમ વધતો જ ચાલ્યો. જે જે ભાવથી લોકો આવ્યા, જે જે વિચારથી આવ્યા એ બધાનું સાડું થયું. આમ યાજ્ઞ ત્યારે બાપુ તો એટલું જ જ્યે કે આપણા બહુજનહિતાય-બહુજનસુખાપના કાર્યને વધુ વેગ મળે એટલા માટે ઓમખજવાન સૌની ઈચ્છાઓ પૂર્ણ કરી રહ્યા છે અને એ રીતે આપણા કાર્યને વધુ ને વધુ સહાય સંપત્તિ રહી છે.

“અમે અમદાવાદમાં ઘડતા ત્યારે અમે ગુરુજીને શેજ મળતા. પરંતુ ત્યારે અમે દ્વારપાણ તરીકે ઘડતા. કનુભાઈ પંડ્યા અમને બાપુને ત્યાં લઈ જાય. અમે બહાર બેસીએ અને પંડ્યાજી અંદર જાય. અમને મનમાં એમ યાજ્ઞ કે પંડ્યાજી, મારા બેટા ! એક જ અંદર જાય છે, બાપુને મળવા દેતા નથી. પરંતુ તે દિવસોમાં ગુરુજી જાહેરમાં આવવાનું, લોકોને મળવાનું ટાળતા. ઘણાખરો સમય પોતાની ૧૦'x૧૨' ફૂટની કુમમાં જ ગાળતા હું અને પંડ્યાજી બાપુ પાસે જતા. હું બોલ્યા વગર બેસી રહેતો - છતાંય મને જાતજાતના આધ્યાત્મિક અનુભવો થતા. પછી ગુરુજીએ ધીમે ધીમે (મને) ઓન્ટ્રી આપી. હવે તો બહુ સરળતા છે. તમે લોકો બહુ નસીબદાર છો, બહુ જલદી (ગુરુજી પાસે) આવી ગયા છો; પાસ પહોં નથી લેવો પડતો કે લાઈનમાં ઊભું પણ નથી રહેવું પડતું. ગુરુજીના કુમમાં જવાનો પાસ લેવો પડે છે ?

“ઓમખજવારનો કાર્યક્રમ હોય તો વ્યવસ્થાપકોને ખૂબ મુશ્કેલી પડે. બધી વ્યવસ્થા કરવી પડે. આવવાનું કહીને નથી આવનારા અને નથી આવવાનું કહીને

આવનારાની સંખ્યા વધારે એટલે વ્યવસ્થા સાચવવામાં તાલીફ થાય. ફાણાભાઈને પૂછીએ કે તમારે કાર્યક્રમમાં આવવાનું છે ? તો તે ભાઈ કહે કે 'ના, આજે મારે બેબીને લઈને બહાર જવાનું છે.' પરંતુ તમે જેને બહાર લઈ જાય છે તે પછી અંદર ક્યારે આવશે ? હું જે ભાઈને ત્યાં રહું છું તેમને પૂછ્યું કે આજના આધ્યાત્મિક કાર્યક્રમમાં મલુડી અવાશે ? તે કહે 'મારા ભાઈ બીમાર છે.' હવે કાર્યક્રમ પતાવીને સાજો જઈને પૂછીશ કે ભાઈની બીમારી ગઈ ? જે ભાઈની બીમારી ના ગઈ હોય તો એને કેટલું નુકસાન થયું આ પ્રસંગમાં ચેરલાગર રહેવાથી.

“અમેરિકામાં ઘણા સાધુ-સંતો, પોતાને ચમત્કારી ગણાવતા માણસો આવે. પરંતુ ગુરુજીએ તો અમેરિકામાં આવીને લોકોને માનસિક ભ્રમણામાંથી મુક્ત કરવાનો જ પ્રયત્ન કર્યો, ચમત્કારમાંથી મુક્ત કરવાનો જ પ્રયત્ન કર્યો.

“એક વાત ખાસ યાદ રાખજો. જે તમારી અંગત વાત તમે ગુરુદેવને ખુલ્લા દિલે કહી શકો તો તમે સ્વતંત્ર થઈ જાય. ગુરુજી સાથે હંમેશાં હું ખુલ્લા દિલથી જ રહ્યો છું અને એટલા માટે રહ્યો છું કે ગુરુજી મને સ્વીકારે છે.” અરુ.

પૂ. ગુરુપ્રેમલિમુજી આ પ્રવચન દ્વારા અમેરિકામાં વસતા લોકોની, ત્યાંની તેમની પરિસ્થિતિની, ગુરુજીના અગિયાર માસના અમેરિકામાંના સહવાસની, ગુરુજી સાથેના ભૂતકાળની વગેરે વાતો કરીને સૌની ઉત્સુકતાનો અંત આણ્યો. ત્યાર બાદ ડૉ. સદ્ગુરુ સમર્પણલિમુજી, શ્રી ભારતનભાઈ મર્થક, શ્રી વિક્રમભાઈ પટેલ (અમેરિકા) વગેરે ગુરુભાઈઓએ પ્રવચન કર્યાં. આ દરમિયાન ડૉ. સમય વિરામ લઈ પૂજ્યશ્રીએ ફરી માર્કક હાથમાં લીધું. પ્રવચનના આ તબક્કામાં પૂજ્યશ્રીએ જુદાં જુદાં દષ્ટાંતો દ્વારા ખૂબ સુંદર સમજણ આપી અને સૌને જડતામાંથી મુક્ત કરવાનો અને સાચી સમજણ કેળવાય તે માટેનો પુનઃ પ્રયત્ન કર્યો -

“એક ભાઈને બે પત્નીઓ. તે ભાઈ શત્રુ નોકરી-એથી આવે એટલે તેની પત્નીઓ ચરણચંપી કરે. દિવસ દરમ્યાન તે તેમની વચ્ચે કંકાસ થતો જ હોય પરંતુ ચરણચંપી કરતી વખતે પણ ગરબડ-ઘરબડ થવા કરે. પતિએ એ ગરબડ ટાળવા માટે બંને પત્નીને એક એક પગ વહેંચી દીધા - જમણો પગ એકને અને ડાબો પગ બીજાને. હવે એવું બનવા લાગ્યું કે બંને પત્ની પોતાના ભાગે જે પગની ચરણચંપી કરવાની આવે તેનું જ વિચારે. ખોટી સમજણ અને અલંકારને કારણે જમણા પગની ચંપી કરવાવાળી પત્ની ડાબા પગને કાંઈ યાવ કે ડાબા પગની ચંપી કરવાવાળી પત્ની જમણા પગને કાંઈ યાવ તો તે અંગે વિચારે નહીં.”

“એક વખત બંને પત્નીઓ પગચંપી કરતી હતી ત્યારે એકબાજુથી વીંછી આવ્યો. એક પત્નીની નજર પડી. તેણે વિચાર્યું કે વીંછી તો બીજી તરફથી આવે છે; થોડે જ પગની ચંપી કરતી હતી તેને ક્યા કરડવાનો હતો? આમ સમજી તેણે બીજી પત્નીને સાવધાન કરી નહીં. વીંછી તો બીજા પગે કરડ્યો. વીંછી કરડ્યો એટલે પતિને ખૂબ પીડા થઈ; એટલે પેલી પત્નીને પણ ખૂબ દુઃખ થયું. પરંતુ તો એના મનમાં એમ હતું કે, ‘પેલો પગ મારો નહીં, મારો તો આ પગ!’ પણ તેને હવે સમજાયું કે પેલો પગ ભલે તેનો નહોતો પણ પતિ તો તેના જ હતા ને. અને એ કારણે જ પતિને પીડા થઈ તેથી તેને પણ થઈ. આ પતિ અને પત્નીનું તો એક દષ્ટાંત છે. તેને બદલે બે શિષ્યો અને ગુરુ; બે પુત્રો અને પિતા એમ જમે તે દષ્ટાંત કહી શકાય. પણ આ દષ્ટાંત ઉપરથી સમજવાનું શું છે? કે દરેકમાં સાચી સમજણ આવવી જોઈએ.”

“ગુરુજને પ્રેમભિક્ષુ બોલાવતા હોય તો વિક્રમભાઈ એમ સમજે કે, ‘માપુને તો પ્રેમભિક્ષુજી બોલાવે છે; તેથી બધી જવાબદારી એમની, મારે શું? વિક્રમભાઈ બોલાવે તો બીજા ભાઈ એમ સમજે કે ‘મારે શું?’ આ અજ્ઞાનતા છે. અરે! ગુરુને જમે તે બોલાવતા

હોય પણ તું એમને ગુરુ માને છે કે નહીં? તું એમને પ્રેમ કરે છે કે નહીં?”

“ઓમૂર્તિવારમાં કે બીજા કોઈ મંડળમાં આપણે દોડી દોડીને કામ કરતા જોઈએ - જેમકે આપણા આ કાર્યક્રમની વ્યવસ્થા કરવાની જવાબદારીના કારણે પંકજભાઈ, મીનાબેન ગઈકાલથી અહીં આવી ગયા હતા. હવે બીજાંએ એમ ન વિચારવું જોઈએ કે આ બધી જવાબદારી તો પંકજભાઈની છે તેથી આપણે શા માટે તેમને મદદ કરવી જોઈએ? પંકજભાઈ કરશે, કરવું હશે તો! આ ખોટી સમજણ છે, અજ્ઞાન છે; આ અજ્ઞાન ટાળવું જોઈએ. આપણને જવાબદારી સોંપવામાં ન આવી હોય તો પણ એ કામ પણ આપણું જ છે એમ સમજી તે કાર્યમાં મદદરૂપ થવું જોઈએ.”

બીણી માથા છાની છરી, મીઠી થઈને મારે ખરી, વલગી પછી અળગી ન થાય, શાન્તી-પીડિતને માંદાથી ખાય; અખા એવા માયાના ઘાટ, જ્યાં જુઓ ત્યાં માયાના ઘાટ.

“અખ એ માયાનું સુંદર વર્ણન કર્યું છે. કેવા સુંદર શબ્દો છે! જ્યાં જુઓ ત્યાં માયાના જ ઘાટ અને ઘાટ છે. જે આપણે સાવધાન ન રહીએ તો જમે ત્યાંથી દુઃખ આપણું જળું પકડી લેવાનું છે. જે આપણે સાવધાન રહીશું, આપણી પાસે સાચી સમજણથી મૂડી હશે તો આવી પરંતુ દુઃખમાં પણ આપણે હળવા ફૂલ થઈ જવાનાં. જ્ઞાનદષ્ટિના કારણે આપણને દુઃખ, દુઃખ નહીં લાગે; સુખ, સુખ નહીં લાગે. અને જે અજ્ઞાનતાના કારણે આપણે સુખને સુખ તરીકે ઓળખીશું જ નહીં તો આપણને કોણ સુખી કરી શકશે? બધાં સુખો દુઃખ જ થઈ જવાનાં. તેથી આપણે અવારનવાર કહેતાં જોઈએ છીએ કે, ‘ઈશ્વરને પ્રાર્થના કરીએ કે, હે ઈશ્વર, અમારા ઉપર આટલી કૃપા કર - કે તે જે કાંઈ સુખો આપ્યાં છે તેને સુખ તરીકે ઓળખીએ. તેના વિરેનું એક સુંદર દષ્ટાંત જોઈએ :

“એક ગૃહસ્થાશ્રમી ઘરમાં પત્ની અને બાળકોના કથબહાટથી કંટાળી ગયો બિચારો ! તેને એમ થયું કે આ ઘરમાં શી રીતે રહેવાય ? તેણે મામની બહાર આવેલા એક મોટા આશ્રમમાં જવાનું નક્કી કર્યું. તે આશ્રમમાં ગયો અને ત્યાંના મહંતને મળ્યો. મહંતે પૂછ્યું કે કેમ અહીં આવ્યા છો ? ગૃહસ્થાશ્રમીએ જવાબ આપ્યો કે ‘બાપજી ! ઘરથી કંટાળી ગયો છું. મારે હવે ઘેર જવું નથી.’ મહંતે કહ્યું કે કંઈ વાધી નથી, આ આશ્રમ ઘણું મોટું છે. પેલા ભાઈ તો આશ્રમમાં આઠેક દિવસ રહ્યા તેમને ખૂબ આનંદ થયો. એક દિવસ મહંત એમને વર્ણને ફરવા નીકળ્યા. આશ્રમ બનાવતા છેક છેડા ઉપર આવેલા રસોડા પાસે બંધ ગયા. પેલા ભાઈએ રસોડું જોયું. રસોડામાં સો ચૂલા હતા અને ત્યાં સો બહેનો બેઠા બેઠાં રસોઈ બનાવે. મહંતે કહ્યું કે આશ્રમમાં જે મહેમાનો આવે, દર્શનાર્થીઓ આવે, આશ્રમપ્રેમીઓ આવે તેમના માટે આ રસોડું ચાલે છે. જોયું આ રસોડું ? આ સો ચૂલા ? ભાઈ કહે, ‘હા બાપજી, જોયું. આશ્રમમાં ફરી, પાછા આવી તેઓ ઓસરીમાં બેઠા. મહંત પેલા ગૃહસ્થાશ્રમીને સમજાવ્યું આપવા લાગ્યા -

“તારા ઘરે એક ચૂલા છે અને તોય તું કંટાળી ગયો અને મારે સો ચૂલા છે તોય તું કંટાળતો નથી. એનું કંઈ રહસ્ય તે જાણ્યું ? જો તું એક ચૂલાથી કંટાળીને મારા આશ્રમમાં આવ્યો તો આ સો ચૂલા-વાળા આશ્રમમાં તો રહી જ કેવી રીતે થકીય ? હું તો આનંદથી રહું છું ! આમ કેમ બને છે તેનું રહસ્ય તને જાણ્યું. તે તારા ઘરના એ એક ચૂલાને તારો માન્યો અને અહીં સો ચૂલા છે તો પણ હું એકેવને મારો નથી માનતો. સોમાંથી હજાર થઈ જાય તોય ભલે અને સોએ સોનો નાશ થઈ જાય તોય ભલે મારે શું ? હું તો વાડીનો માળી, મિલમાં એક કારી-ગર કામ કરતો હોય. મિલમાં મોટ જાય કે નહોં થાય તો એમાં એને શું ? એને તો મહિને જે પગાર મળતો હોય તે એનો. તેવી જ રીતે હું માડું કર્તવ્ય સમજીને આ આશ્રમ ચલાવું છું. આ સો ચૂલાનો કે

આશ્રમમાં રહેતાં ભાઈ-મહેનોનો, એમ એકેવનો ભાર મને લાગતો નથી; અને તને એકનો ભાર લાગવા માંડવો તું જીવીય કઈ રીતે ? તારે ઘેર ના જવું હોય તો તું નિરાતે અહીં રહે !” પણ મહંતશીએ આટલું સમજાવ્યું એટલામાં તો પેલા ભાઈને ગુડવાથી મળી ગઈ. તે મહંતને કહેવા લાગ્યા -

“બાપજી, હવે તો હું મારે ઘેર જ જઈશ. એક ચૂલાનો ભાર શું લાગવાનો હતો ? એક ચૂલાને મારો માનું ત્યારે ને ?”

“તો, માયાનું તો એક દર્પાંત તમને આપ્યું, પરંતુ અખા ભચતના કહેવા મુજબ તો જ્યાં જુઓ ત્યાં માયાનાં હાટ લાગેલાં છે. પણ ઈશ્વરકૃપાએ, ગુરુકૃપાએ સાચી સમજણ દ્વારા જે આખ ઉપરથી માયાનાં પરજ હટી ગયાં તે બેઠો પાર. તો પછી ‘તાડું-માડું’ ના દંદમાંથી મુક્ત થઈ થકીશું. અને તમામ ધાર્મિક-આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિમાં સ્વાપર્યા રહીને, પ્રાપ્ત તો આ જ કરવાનું છે - ‘તાડું-માડું’ના દ્વંદ્વમાંથી મુક્તિ.”

પૂજ્યશ્રીના આ પ્રવચન બાદ પ. પૂ. ગુરુદેવશીએ શ્રી ગુરુપ્રેમલિખુજીને પ્રસાદીરૂપે એક વસ્ત્ર ઓઢાડ્યું. ત્યારબાદ ગુરુપ્રેમલિખુજીના પત્ની શ્રીમતી વસુમેન, પુત્ર શ્રી ભરતભાઈને પણ વસ્ત્રરૂપી પ્રસાદી આપી. શ્રી વિક્રમ પટેલ તથા તેમના મનુશ્રીને પણ વસ્ત્રરૂપી ભેટ-પ્રસાદી આપી.

હવે બપોરના હજબજ બે વાગવા આવ્યા હતા. સ્વયંસેવકોએ ભોજન-પ્રસાદની વ્યવસ્થા કરી દીધી હતી. સૌ ગુરુભાઈ-મહેનોએ પ્રસાદ લીધા અને થોડો આરામ કરી, મહુડીમાં આવેલ જોનોના યાત્રાધામ સમા ઘંટાકણ મંદિરે દર્શન કરવા ગયા ત્યાંથી હસજરી બસો અને મોટરગાડીઓમાં બેસી સૌ અમદાવાદ આવી ગયા.

આજે ઘણાં વર્ષો બાદ સૌએ ગુરુપ્રેમલિખુજીના સાંનિધ્યનો ખૂબ લાભ લીધો.

ઓમ્પરિવારમાં એવું શું છે ?!

રમેશ પાઠક

૧૯૮૬માં કલ્યાણપુરા મુકામે ગુરુપૂજિમા અનુ-
સંધાને ઓમ્પરિવારનો ત્રણ દિવસનો કાર્વકમ-
ચિબિર યોજાયેલ. ગુરુપૂજિમાના દિવસે યોગ ક્ષાકો
માટે પણ આ કાર્વકમમાં હાજર રહેવાનું અને સદ્ગુરુ
પૂ. શ્રી યોગલિલુછના દર્શનનું સીભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું.
સાંજના પાંચ વાગ્યા પછી પૂ. બાપુની જ્ઞાનગંગાનું
આચમન મેળવવાનો લાભ મળ્યો. પૂ.શ્રીએ પોતાના
પ્રવચન દરમ્યાન આવો એક પ્રશ્ન કર્યો કે -

“ઓમ્પરિવારમાં એવું શું છે કે, આમાલવુલ,
શ્રી-પુરુષો સર્વે ઓમ્પરિવારમાં આવે છે ? તેમજ
એકાગ્રતાથી ચિસ્તમલ્લ થઈને ક્ષાકો સુધી ગેસે છે.
જ્યાં પણ દુરદુરથી બધા પોતાના કામધંધા કે ઘરની
ચિતા છોડીને આવ્યા છે. પુવાન પુવક-પુવતીઓને
પણ અહીં આવવાનું આકર્ષણ છે. તે, ઓમ્પરિવારમાં
એવું શું છે કે આવનાર બધાને ઓમ્પરિવાર ગમે
છે ?”

પૂ. બાપુ (યોગલિલુ) એટલે ઓમ્પરિવાર અને
ઓમ્પરિવાર એટલે પૂ. બાપુ. પૂ. બાપુ ૧૧ સાનિધ્વથી
દુર પડેલો અજ્ઞાન જીવ ઓમ્પરિવારના પ્રવક્ત્ર -
વિશેષ સંપર્ક, પરિચય વગર તેની મહત્તા કે વિશેષતા
અંગે શું જ્ઞાણ કરી શકે ? એટલે એ સમયે આ
પ્રશ્નના જવાબને સ્પર્શવાથી દુર રહ્યો.

ઓમ્પરમાત્માની કૃપાથી, પૂ. બાપુથી દુર હોવા
છતાં તેમની નજીક હોવાનું સમજાયું એટલે વળી
પાછો એ પ્રશ્ન ‘ઓમ્પરિવારમાં એવું શું છે ?’ એ
મારા મનોપ્રદેશમાં ઉદ્ભવવા લાગ્યો, કહેવાને મન થાય
છે કે :

ઓમ્પરિવાર એક ચિસ્તમલ્લ, સર્વજનહિતાય-
સર્વજનસુખાપના સિદ્ધાંત પર કામ કરતી આધ્યાત્મિક

સંસ્થા છે. લઘુમાંથી ગુરુ બની રહેલો તેનો હરેક
કાર્વકર વિનમ્ર, મુદુભાષી, નિરભિમાની અને પુરુષાથી
છે. તેમની પાસે કોઈપણ કાર્વકમનું સુલ્લવસ્થિત
આયોજન કરવાની સૂઝ-દષ્ટિ છે અને કાર્વકમિત
ધરાવતા અંતઃકરણપૂર્વકના ઓમ્પ્રેમીઓ-ગુરુપ્રેમીઓ
છે. પ્રેમ-સમર્પણ-ધ્યાનના પાયા ઉપર રચાયેલી આ
આદર્શ આધ્યાત્મિક સંસ્થા માનવને આત્મકલ્યાણ
તરફ લઈ જઈ આત્મિક શાંતિનો અનુભવ કરાવે છે.

આપણા ધર્મશાસ્ત્રોએ જેનો અસીમ મહિમા દર્શાવ્યો
છે તે ઈશ્વર - ઈશ્વરનો વાચક ઓમ્ (ૐ) છે - ઈશ્વરનું
નામ ઓમ્ છે. સનાતન ધર્મના મૂળ સમા ઓમ્-
પરમાત્મા વિષેની સૂક્ત-તાર્કિક સમજ ઓમ્પરિવાર
બાપે છે. ઓમ્પરિવાર એ કોઈ વાડા કે
સંપ્રદાય નથી. અ, ઊ અને મૂ નો ઉચ્ચાર કરનાર
પણ, પક્ષી કે માનવ સહુ કોઈ જાણેઅજાણે ઓમ્-
પરિવારના જ છે અને સર્વે ઓમ્પ્રેમી છે. આમ
ઓમ્પરિવાર કોઈના માટે પરાયો નથી, સહુનો પોતાનો
છે. એક ભજનમાં પૂ. બાપુએ કહ્યું છે કે,

ઓમ્ગુરુને પારકા ન માનો, માનો પોતાના;
ગુરુને પારકા ન માનો, ગુરુ પોતે છો.

સમષ્ટિના કલ્યાણ અર્થે જેમનું અવતરણ થયું
છે તેવા અવતારી, દેવનુલ્લ, રાષ્ટ્રની મૂડીસમા, ઓમ્ના
પરમ ઉપાસક, પરમ જ્ઞાની એવા પૂ. શ્રી યોગલિલુજી
બાપુ ઓમ્પરિવારના આધ્યાત્મિક વડા છે. મધ્યથી
મીઠેરા એમના સાનિધ્યને કારણે લોકોને જીવનોપયોગી
કોઈક મેળવવાની ઈચ્છા જાગે તે સ્વાભાવિક છે. અને
તે ઈચ્છાની પુતિ ત્યાં થઈ શક્યે તેવી શબ્દાના બળે
ઓમ્પરિવારમાં આવવાનું તેમજ સ્વાધ્યાય કે ખાસ
ઉત્સવ-કાર્વકમોમાં પૂ. બાપુના શ્રીમુખેથી નીકળતી
અમૃતવાણી સાંભળી પાવન થવાનું સહુને ગમે છે.

પૂ. બાપુનાં દર્શન કરી મોન આશિષ મેળવવા એ જીવનનો અમુલ્ય લક્ષ્યો છે. પ્રભાવશાળી વ્યક્તિ-વવાળા તેઓશ્રી કડક, ચિસ્તના આગ્રહી છતાં કોમળ હૃદયના, લાગણીશીલ; પ્રેમાળ, આત્મીય અને આનંદી છે. પૂ. શ્રી જે કાંઈ કહેવું હોય તે સાફ સાફ શબ્દોમાં કહી દે છે, ગોળ ગોળ વાતો કરતા નથી. પૂ. બાપુ અંધ-શ્રદ્ધાને પોષતા નથી, સમજારોમાં માનતા નથી કે સિદ્ધિનું પ્રદર્શન કરતા નથી. એમને મન સહુ સરખાં છે. તેઓ કહે છે કે, "સહુ પોતપોતાની પાત્રતા મુજબ અમારી પાસેથી શ્રવણ કરે છે."

મારીક અવલોકન દર્શિત પરાવતા, ખુલ્લી કિતાબ જેવા, વિવાદોષી પર આ સંત-યોગીને સાંભળવા-વાંચવા ગમે તેવા છે. પૂ.શ્રીનાં પુસ્તકો તેમના આધ્યાત્મિક અનુભવોની અનુભૂતિ કરાવી જાય છે.

વિશ્વઅશાંતિનાં મૂળ કારણો અને તેના ઉપાયોની સમજ આપતી પૂ. બાપુની પુસ્તિકા 'નિર્જર અર્ધુ કે ગેબધી' ને વિશ્વભાવભ્રેરીમાં સ્થાન મળ્યું છે. પૂ. બાપુનું આધ્યાત્મિક ઉચ્ચ મૂલ્યો પરાવતું, જીવનનાં ગૂઢ રહ-સ્થોને સહજ-સરલ રીતે સમજાવતું, સરસીલ, હેતુ-લક્ષી સાહિત્ય ઓમ્ગુરુ પ્રેમસમર્પણધ્યાનભિન્ન પરિવાર ટ્રસ્ટે પ્રગટ કરી સમાજની સેવા કરી છે.

માનવજીવનનો આધ્યાત્મિક, બોદ્ધિક, નૈતિક સ્તર ઉંચો લાવવાનો ઓમ્પરિવારનો સંનિષ્ઠ પ્રયત્ન છે.

આમ ઓમ્પરિવારમાં એવું ઘણું બધું છે જેના કારણે પુરાનો, આવકો, વડીલો, સ્ત્રીઓ, ઉચ્ચ હોદ્દોદારો, શિક્ષિત, અલ્પશિક્ષિત સહુ કોઈ ઓમ્પરિવારમાં આવવા પ્રેરાય છે.

ધ્યેય પ્રાપ્ત કરવાના કાર્યમાં મંદતા આવે નહીં, કે સમાજના પ્રયંચમાં સપડાઈએ નહીં. અને ભૌતિકતા મુખ્ય થાય તેવા મનોભાવ થાય નહીં તે માટે શું મુખ્ય મુખ્ય અને ગૌણ ગૌણ છે તેની સતત સાવધાનતા પ્રાપ્ત કરવાની સક્રિય યોજના એટલે ઓમ્પરિવારનાં આધ્યાત્મિક મિલનો અને ઉત્સવો. ॥ ૧૫ ॥

ત્રણે કાળમાં વર્તમાનકાળ જ મુખ્ય છે, વર્તમાનકાળ જ નક્કર અને મૂલ્યવાન છે. કેમકે વીતી ગયેલા વર્તમાનકાળને જ ભૂતકાળ કહેવામાં આવે છે અને આવનારા વર્તમાનકાળને જ ભવિષ્યકાળ કહેવામાં આવે છે. માટે વર્તમાનકાળનો યથાયોગ્ય ઉપયોગ કરી લેવો જોઈએ. તેનું નામ જ "કર્મમાં કુશળતા." વર્તમાન ચૂકી ગયો તે મહામૂલો મનુષ્યજન્મ ચૂકી ગયો ॥ ૧૬ ॥

સમૃદ્ધિ અને ભૌતિક સુખો તો બીજાં સાધનો દ્વારા પણ મળી શકે છે પરંતુ શાંતિ તો સાચી સમજણ દ્વારા જ પ્રાપ્ત થાય છે. સાચી સમજણ પ્રાપ્ત કરવા માટે જે કાંઈ મૂલ્ય આપવું પડે તે આણું જ છે. ॥ ૧૭ ॥

પત્રાંશ

૫. પૂ. ગુરુદેવ,

મારા જેવું કામ લખવા વિનંતી. આપનું એકાદ કામ જે આ શરીરથી થશે તેા ધન્યતા અનુભવીશું.

આમ તેા જ્યારથી આપનાં પ્રથમ દર્શન થયાં ત્યારથી અમે આપની અનુભવી વાણીથી, પવિત્ર શબ્દોથી, આપની સાદગીભરી નિહંગી-થી, આપની અજ્ઞેક નત્રતાથી, નાનાને મોટો ગણવાની આપની પરંપરા-રીતથી, આપની આંખના જાદુથી, આપની અપરંપાર ઉદારતાથી, આપની સરળતાથી, આપના સ્વભાવથી, આપના અનેક વિષ-વિધ પ્રસંગોમાંના સહ-વાસથી, આ કલિયુગના સંસારમાંના વિષયોમાં ફસાયેલ મારા જેવાં લાખોને-જનસમુદાયને સુકત કરનાર આપની ગુરુવાણીના જાદુથી અમે મુગ્ધ થયેલા છીએ, મુગ્ધ રહેવાના છીએ અને અંતકાળ સુધી એક તમારું સ્મરણ-દર્શન કરતાં કરતાં આ શરીર છૂટે ત્યારે તમોએ અમને જે શાંત શાંતિ આપી છે તેના વડે કૃતાઈ થઈ જઈએ; ખસ એ જ માગીએ છીએ અને એવી જ શાંતિ આપતા રહેજો.

ફરીફરીને લખું છું કે મારા લાચક કામ-સેવા લખજો.

આપના, ઉમરેકના તમામ ગુરુભક્તો આપની કૃપાથી આનંદમાં છે.

- હર્ષદ વ્યાસ

એક અભિપ્રાય

૫. પૂ. ગુરુવર્ય શ્રી યોગલિલ્લુની વાણી આપણા સર્વ માટે અમૃતમય નીવડેલી છે. પૂ. બાપુશ્રીનું સારું જીવન મનુષ્યજીવનને કેમ વધુ ને વધુ ઉપયોગી થાય અને સર્વનું કલ્યાણ સધાય તેવી દૃષ્ટિ સાથે વીતવું રહ્યું છે. આપણને આપણાં કર્મોની કે જીવન-વ્યવહારની જેટલી ચિંતા નથી તેથી અધિક ચિંતા તેઓશ્રી આપણા માટે રાખીને આપણા માર્ગદર્શક બની રહ્યા છે. ખરેખર પૂ. બાપુ સાચા અર્થમાં આપણા બાપુ-પિતા બન્યા છે. તેઓશ્રીના જ્ઞાનનાં પુનિત વારિ અસ્ખ-લિતપણે વહી રહ્યાં છે, જેવું પાન આપણે ખોખે ખોખે કરી લેવું જોઈએ. તેઓશ્રીના જ્ઞાનની પ્રજ્વલિત જ્યોતનાં દર્શન તેઓશ્રીનાં પ્રગટ થયેલાં પુસ્તકોમાં ઓમપરિવારના સઘળા કાર્યકર્મોમાં તથા ગુઠા ગુઠા પ્રસંગોમાં થતાં જ રહ્યાં છે.

કેટલાક સમયથી તેઓશ્રીનાં વિચાર-વાણી બાણીતા દૈનિક 'ગુજરાત સમાચાર'ના શુક્રવારના અંકોમાં 'પ્રેરણાબિંદુ' સ્વરૂપે પ્રગટ થતાં રહ્યાં છે. આ આર્ષવાણી-આર્ષવિચારો દૈનિકમાં પ્રગટ થતાં હોવાથી તેનું ઓછું મૂલ્યાંકન રખે આંકતાં ! શું પુસ્તક - શું પ્રવાસ - શું કાર્યકર્મો વગેરે માધ્યમોમાં તેમના જીવનોપયોગી - સમાજલક્ષી - સર્વ પ્રાણીમાત્રને કલ્યાણદાયક વિચારોનાં મોળાં પ્રસરતાં રહ્યાં છે, તે જ રીતે આ દૈનિકમાં પ્રગટ થતું વિધવિધલક્ષી વ્યવહારુ પથદર્શક સાહિત્ય તેટલું જ સમાજને ઉપયોગી નીવડેલ છે; જેનો સર્વેએ નિયમિત સંગ્રહ કરી જીવનમાં તેનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.

- ભક્તીપ્રસાદ ના. સેવક

—: ओ. प्रे. प. ट्रस्टनां प्रकाशन :-

१. गुरुमहिमा (योगरक्षर्योषी लखनपुर)	१५-००
२. मुक्ता (योगदर्शनो समाधिपाठ)	१५-००
३. धाता (योगदर्शनो साधनपाठ)	१५-००
४. मारा गुरुदेव (छवन अने साधनांनी अनुभूतियो)	१२-००
५. ईश्वरनी ओजस्य [ईश्वर कोने कही सकाव ?] (ओमू विपेनी माहिती)	८-००
६. भैत्री (गुजराती) विश्वसातिनुं योगरक्षर्य	२-००
७. भैत्री (अंग्रेज) " "	२-५०
८. पू. श्रीमा ईश्वरदर्शन (दक्षिण भारत अने अमेरिकानी यात्रा)	४-००
९. सन्संगपराय (पसंद करुषेबा सुवाकषी)	२-००
१०. निर्जर ऊर्जु को गेबधी (गुजराती) (विश्वसातिनां गुह्य भौबिक करुषे)	५-००
११. निर्जर ऊर्जु को गेबधी (हिन्दी अने अंग्रेज)	१०-००
१२. निर्जर ऊर्जु को गेबधी (अंग्रेज)	७-००
१३. गुरुपूजिमा (गुरुपूजिमानो महिमा गाती अट्टिनीय पुस्तिका)	२-५०
१४. ईजीजेस्ट ईज शीजबाईजेवन (अंग्रेज) (छवन-उपयोगी बेजे)	५-००
१५. ओमू त्रिवार (छवन उपयोगी बेजे)	१-००
१६. प्यान था माटे ? (गुजराती अने अंग्रेज)	३-००
१७. ओमू नारायणना सुंदर सुरेभ चित्र	२-००
१८. ईश्वरकी पदथान (ओमू विपेनी विरगुत माहिती सुत्र २४ बी २८-पातंगव योगदर्शन समाधिपाठ तथा भीज भौबिक बेजे)	११-००
१९. स्वाध्याय	८-००
२०. मारे समाजने मेके करुषे छे (पू. मोटाना वाक्यनी भौबिक समर)	७-००
२१. प्रेरणासिन्धु (नबेवारी विपेनी तारिक समर)	६-५०
२२. प्रेरणापीयूष (गुरुप्रेमलिमुक्तना प्रेरणादायी पत्रा)	८-००
२३. कसुं अभुत	९-००

क्लेश, कर्म, कर्मों के फल और वासनाओं से विमुक्त ऐसा विशेष चेतन (वैही अेक मात्र) अीश्वर हैं। अीश्वर संपूर्ण सर्वज्ञ हैं। अीश्वर त्रिकालिन गुरुओं के भी गुरु हैं; काल से अुन का छेदन-भेदन नहीं हो सकता। अीश्वर का नाम प्रणव (ओम्=ॐ) है। ओम् का मार्यक जप करने से आत्मसाक्षात्कार होता है और अन्तरायों का अभाव हो जाता है।

दृशना उदेशा :-

(१) सर्वव्यापक परम सूक्ष्म चेतनत्त्व के 'जेतुं' नाम प्रणव (ओम्=ॐ) छे तेनी प्रतीति णहुजन-समाजने कराववा प्रयत्न करवो. (२) 'योग'ना प्रचार, प्रसार अने सुशोधन करवा प्रयत्न करवो. (३) समाजनु' नैतिक धारणु जंयुं लाववा भाटे आध्यात्मिक ज्ञानने साहित्य द्वारा प्रचार अने प्रसार करवाने प्रयत्न करवो. (४) आ उपरांत 'णहुजनहिताय -णहुजनसुधाय'ने लगतां कार्यो जेवां के केणवणी, तणीणी साखार वगैरे करवा भाटे प्रयत्न करवो.

ઓમ યુદ્ધવજ્યંતી

૨૪-૧૦-૮૯

લવાજમ દર :-

વાર્ષિક સભ્ય (ભારતમાં)	રૂ. ૧૦-૦૦
આજીવન સભ્ય	રૂ. ૨૦૦-૦૦
વાર્ષિક સભ્ય (પરદેશમાં)	૧૦ ડોલર
આજીવન સભ્ય	૨૦૦ ડોલર

લવાજમ મોકલવાનું સ્થળ :-

- (૧) ડા. સોમભાઈ એ. પરેલ
૧-અ, પલિયડનગર,
સેન્ટ એવિયર્સ હાઈસ્કૂલ રોડ,
નારણપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૩.
- (૨) નૈપથ સી. વ્યાસ
૩, ગંગાધર સોસાયટી, રામળાગ પાછળ,
મણીનગર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૮.

સુચના :- લવાજમ ચેક દ્વારા અથવા મની-ઓર્ડર દ્વારા "ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટ" ના નામે મોકલવું. સાથે આપવું પૂરું નામ અને સરનામું શુદ્ધ અક્ષરોમાં લખી મોકલવું.

વાચકમિત્રોને :-

'રુતમ્બરા'ને લગતો પત્રવ્યવહાર નીચેના સરનામે કરવો.

શ્રી નૈપથભાઈ વ્યાસ
૩, ગંગાધર સોસાયટી, રામળાગ પાછળ,
મણીનગર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૮.

પ. પૂ. શુરુદેવ શ્રી યોગલિલુલ સાથેનાં સંસ્મરણો તથા પ્રેરક પ્રસંગો આવકાર્ય છે.

જે સભ્યોનાં રહેઠાણનાં સ્થળ બદલાયાં હોય તેમણે તેમના નવા રહેઠાણનું પૂરું સરનામું લખી મોકલવું જેથી વ્યવસ્થાપકોને અંક મોકલવામાં સરળતા રહે.

આદ્યત્થ સ્થાપક તથા
આદ્યાત્મિક વડા પ. પૂ.
શુરુદેવ શ્રી યોગલિલુલ

પ્રકાશક અને પ્રાંતિસ્થાન :-
ઓમ યુદ્ધ વ્રમમસપર્ણિયાનાભિક્ષુ પરિવાર ટ્રસ્ટ
૧૨૮, શ્રીકૃષ્ણ સોસાયટી, રમ્નાપાડની પાછળ,
ઘાટલોડિયા રોડ, ઘાટલોડિયા, અમદાવાદ-૬૧૧
(રજિ. નં. ૯/૪૪૧૬ તા. ૧૧-૫-૮૧)
આઈ.ટી.ઈ.સુ. ૮૦-છ નં. યોગલિલુલ-III
૩૩-૧૧૭/૮૯-૯૦ માયર્ ૧૯૯૨ સુખી